

BÜTÇE HAKKI VE BELEDİYELERDE YAŞ DOSTU BÜTÇELEME: YAŞ DOSTU KENT KONSEPTİNİN TEMALARI BAĞLAMINDA BİR İNCELEME¹

BUDGET RIGHT AND AGE-FRIENDLY BUDGETING IN MUNICIPALITIES: A REVIEW IN THE CONTEXT OF THE THEMES OF THE AGE-FRIENDLY CITY CONCEPT

Abdullah Selim DOĞAN²

Kubilay ÇAKICI³

Enes ATAY⁴

ÖZET

Küresel nüfusun yaşlanması, yaş dostu kentsel politikaların önemini artırmaktadır. Bu politikaların uygulanmasında belediye bütçeleri kritik bir rol oynamakta ve yaş dostu bütçeleme hayati bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Yaş dostu bütçeleme, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kaynak tahsisini sosyal

1 Araştırma Makalesi

Makale gönderim tarihi: 11.01.2025

Makale kabul tarihi: 26.03.2025

2 Doktor Öğretim Üyesi, Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

E-posta: aselim.dogan@yalova.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3844-3280

3 Doktor Öğretim Üyesi, Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

E-posta: kubilay.cakici@yalova.edu.tr

ORCID: 0000-0001-9674-2989

4 Dr. Araştırma Görevlisi, Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

E-posta: enes.atay@yalova.edu.tr

ORCID: 0000-0002-4173-0080

adalet ve bütçe hakkı bağlamında ele alan bir süreçtir. Bu çalışma, belediyelerin yaş dostu bütçeleme yaklaşımlarını ve yaş dostu kentlere yönelik politika ve uygulamaları alt temalar üzerinden incelemektedir. Amaç, yaş dostu çevrelerin teşviki için bütçe tahsis politikalarını belirleyerek, bu hedeflerle uyumlu belediye bütçelemesinin önemini vurgulamaktır. Araştırma, mevcut literatür, yasal çerçeveler ve Dünya Sağlık Örgütü'nün politika belgelerini inceleyerek yaş dostu bütçelemenin uygulanabilirliği için bir çerçeve sunmaktadır. Bulgular, bütçeleme süreçlerinin yaş dostu kentsel politikaların etkin uygulanmasında kritik olduğunu ve bu süreçlerin bütçe hakkı ile sosyal sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada hayati bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Belediye, bütçe, bütçe hakkı, yaş dostu bütçeleme, yaş dostu kent

ABSTRACT

The global population is ageing, making age-friendly urban policies increasingly significant. Municipal budgets are crucial in implementing these policies, necessitating essential age-friendly budgeting. This process involves allocating resources related to budget rights and social justice for older individuals. This study examines how municipalities adopt age-friendly budgeting, focusing on policies and practices that support age-friendly cities through sub-themes. Its goal is to identify budget allocation policies that promote age-friendly environments, underscoring the importance of municipal budgeting aligned with these objectives. The research provides a framework for the feasibility of age-appropriate budgeting by examining existing literature, legal frameworks, and World Health Organization policy policies. Findings indicate that budgeting processes are critical for effective age-friendly urban policies, linking these processes to budget rights and social sustainability. Ultimately, the study confirms that these budgeting processes are vital for sustainable, age-friendly outcomes in cities.

Keywords: Municipality, budget, budget right, age-friendly budgeting, age-friendly city

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler raporuna göre nüfus artışı, nüfusun yaşlanması, kentleşme ve uluslararası göç dünyamızı şekillendiren dört önemli demografik eğilimdir.⁵ Nüfus projeksiyonları, 2030 yılına kadar dünyadaki her altı kişiden birinin 60 yaş ve üzeri olacağını değerlendirmektedir. 2050 yılına kadar dünyadaki 60 yaş ve üzeri nüfusun iki katına yani 2,1 milyar kişiye çıkacağı öngörülmektedir. 80 yaş ve üzeri bireylerin sayısının ise 2020 ile 2050 yılları arasında üç katına çıkarak 426 milyona ulaşacağı öngörülmektedir.⁶ Bu durum, ülkelerin sosyal politikalarının ve hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasını zorunlu hale getirmektedir. Kentleşmenin yoğunlaştığı günümüzde, yaş almış bireylerin ihtiyaçlarına yanıt verebilen, sürdürülebilir ve kapsayıcı kent politikalarının geliştirilmesi kritik bir gereklilik haline gelmektedir.

Kentleşme, kent olarak tanımlanan alanlarda yaşayan nüfus miktarının artışının yanında sosyal, ekonomik ve demografik dinamiklerin de değişmesini beraberinde getirmektedir. OECD raporlarına göre nüfus yaşlanması olgusu kentleşme için önemli etkileri olan küresel bir gerçekliktir. 65 yaş ve üstü kişilerin toplam nüfus içindeki payı 1950 yılında %7,7 iken 2010 yılında %17,8'e yükselmiştir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üye ülkelerinde 2050 yılında bu oranın %25,1 olması beklenmektedir. Bu nüfusun, %43,2'sinin kentlerde yaşamlarını sürdüreceğine dair öngörü dikkat çekmektedir.⁷ Hızla büyüyen kentlerde, yaş almış bireylerin yaşam kalitesinin artırılması ve sosyal uyum sağlanması için çeşitli stratejilerin geliştirilmesi her geçen gün önemli bir politika alanı haline gelmektedir. Bu bağlamda, "yaş dostu kent" kavramı, kentlerin sosyal sürdürülebilirlik hedeflerine katkı sunması bağlamında önemli bir rol oynamaktadır.

Yaş dostu kentler, yaş almış bireylerin sosyal, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanan; erişilebilir ve kapsayıcı çevreler olarak tanımlanabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO) yaş dostu kentlerin birbiriyle bağlantılı⁸ alt temasını "ulaşım, barınma, kamusal alanlar ve binalar, toplumsal destek ve sağlık hizmetleri, bilgi edinme ve iletişim, sivil katılım ve istihdam, saygı ve sosyal içerme ile sosyal katılım" şeklinde sıralamaktadır.⁸ Bu konsept, yaş almış bireylerin toplumsal hayata katılımlarını artırmayı, bağımsız yaşamlarını sağlamayı ve yaşam kalitelerini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Yaş dostu bir kent çevresi oluşturmak için fiziki şartların iyileştirilmesi önemli görülmektedir. Oysaki yaş dostu bir çevre yaratmak, yalnızca fiziksel altyapının iyileştirilmesiyle sağlanmamaktadır. Bu süreç,

5 United Nations, World Population Prospects 2024: Summary of Results, 2024, s. 6, https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2024_wpp_2024_advance_unedited_0.pdf, Erişim Tarihi: 08.01.2025

6 World Health Organization (WHO), Ageing and Health. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

7 OECD, *Ageing in Cities*, 2015, s. 3, <https://doi.org/10.1787/9789264231160-en>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

8 World Health Organization (WHO), *Global Age-friendly Cities: A Guide*, 2007, s. 6, <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Global-Age-friendly-Cities-Guide.pdf>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi ve yaş almış bireylerin ihtiyaçlarına uygun sosyal politikaların geliştirilmesi ve bunlara yönelik ilgili idarelerce malî kaynakların aktarılmasıyla bütünsel hale gelmektedir.

Yerel yönetimler mahallî ve ortak ihtiyaçları karşılamakla yükümlüdür. Türkiye’de görev kapsamı ve hizmet alanları yaygın yerel yönetim birimi olan belediyeler, yaş dostu konseptine uygun çeşitli politikalar geliştirebilmektedir. Belediyeler, bu politikalara malî dayanak oluşturan bütçelerinde, yaş almış bireylerin bütçe hakkına duyarlı “yaş dostu bütçeleme” yaklaşımını benimseyebilecektir.

Yaş almış bireylerin ihtiyaçlarını dikkate alarak kaynakların nasıl tahsis edileceğini belirleyen yaş dostu bütçeleme, sosyal politikaların etkinliğini artırmak için kritik bir araçtır. Bu yaklaşım, belediyelerin bütçe süreçlerinde yaş almış bireylerin ihtiyaçlarını öncelikli hale getirerek, yaş dostu kent uygulamalarını desteklemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, sosyal hizmetler için ayrılan bütçelerin artırılması, yaş almış bireylerin bakım hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması gibi uygulamalar, yaş dostu bütçeleme somut örnekleri arasında yer almaktadır.

Çalışmanın konusu, DSÖ tarafından belirlenen yaş dostu kent konseptinin alt temaları bağlamında belediyelerde yaş dostu bütçeleme yaklaşımının geliştirilebileceğine dair politika önerisi sunmaktır. Bu çerçevede yaş dostu kent konseptine yönelik; ulaşım, barınma, kamusal alanlar ve binalar, toplumsal destek ve sağlık hizmetleri, bilgi edinme ve iletişim, sivil katılım ve istihdam, saygı ve sosyal içermeye ile sosyal katılım temalarında belediyelerin, bütçe hakkı ve sürdürülebilirlik çerçevesinde, yaş almış bireylere yönelik kaynak ayırabileceği uygulama alanlarını tespit etmek ve “yaş dostu bütçeleme” konseptini önermek amaçlanmaktadır. Önerilen yaklaşım, politika yapıcılara ve yerel yöneticilere rehberlik ederek, kentlerin yaş dostu dönüşümünde bütçeleme süreçlerinin nasıl daha etkin hale getirilebileceği sorusuna yanıt vermeyi hedeflemektedir. Bütçeleme anlayışının sosyal adalet ve toplumsal uyum açısından yaş dostu kent konseptinde etkin rol üstleneceği değerlendirilmektedir.

Çalışma nitel bir perspektiften DSÖ raporlarını ve literatürü içerik analizi metoduyla incelemektedir. Literatür taraması, yaş almış bireylerin ihtiyaçlarına yönelik stratejilerin ne kadar etkili olduğunu değerlendirmek için akademik ve kuramsal çalışmaları kapsamaktadır. Alanyazında belediyelerin çevre, cinsiyet, çocuk gibi kritik toplumsal gruplara veya tematik konulara yönelik bütçeleme yaklaşımları geliştirdiği bulgusuna ulaşılmaktadır. DSÖ raporlarında ise yaş dostu kent konseptini oluşturan alt temalar açıklanmaktadır. Belediyelere yönelik mevzuat hükümlerinde de yaş almış bireylere dair çeşitli düzenlemelere rastlanmaktadır. Bu bulgulardan hareketle, yaş almış bireylerin bütçe hakkı kapsamında mevzuat desteği ortaya koyulmakta ve alt temalara yönelik belediyelerce benimsenebilecek çeşitli politikalar ve uygulamalar önerilmektedir.

1.LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde sosyal bütçeleme bağlamı içinde çeşitli bütçeleme yaklaşımlarının incelendiği görülmektedir. Bunlar, çocuk dostu bütçeleme, cinsiyete duyarlı bütçeleme ve yeşil veya çevreye duyarlı bütçeleme olarak isimlendirilmektedir.

Çocuk dostu bütçeleme üzerine yapılan çalışmalar genel olarak, bütçelemenin çocukların ihtiyaçlarına ve haklarına odaklanan yönlerini tartışmaktadır. Çalışmalar, çocuk dostu bütçelemeyi daha geniş bir sosyal bütçeleme bağlamı içinde ele almaktadır. Bu doğrultuda merkezî veya yerel düzeyde, çocuk dostu bütçeleme uygulamalarının hayata geçirilmesinde idarenin rolünü tartışmaktadır. Çocuk dostu bütçelemeye odaklanan çalışmalar, bu konuya farklı açılardan yaklaşmaktadır. Örneğin, Çiçek ve Dikmen bir kavram olarak çocuk dostu bütçelemeye genel bir bakış sunarken,⁹ Göksu özellikle çocuk dostu kentler ve çocuğa duyarlı bütçeleme arasındaki ilişkiyi incelemektedir.¹⁰ Şeren ve Geyik ise çalışmalarında, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ni örnek olay deseniyle inceleyerek, çocuk haklarının yerel yönetimlerdeki malî yansımalarına odaklanmaktadır.¹¹

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, literatürde yer alan bir diğer önemli bütçeleme yaklaşımıdır. Bu konuda yerel yönetimlerdeki spesifik uygulamalar ve karşılaştırmalı uluslararası politikalar vurgulanmaktadır. Örneğin, Tüğen ve Özen cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı üzerine yaptıkları çalışmalarında, yaklaşımın Avustralya'daki kökenlerine ve kadınların toplumdaki statüsünü iyileştirme amacına dikkat çekerek, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramına ilişkin genel bir bakış sunmaktadır.¹² Ergen ve Durak ise toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyi yeni bir yaklaşım olarak sunmakta ve bütçeleri idarelerin kamu hizmetlerini yerine getirmeleri için önemli bir malî politika aracı olarak tanımlamaktadır. Geleneksel bütçelerin genellikle cinsiyet körü bir yaklaşım benimsediğini ve kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkları hesaba katmadığını vurgulamaktadırlar.¹³

İşler ve İşler çalışmalarında toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyi ve genel bütçede kadınların temsilini incelemektedir. Bütçeyi bir ülkenin yönetim anlayışını, gelişmişlik düzeyini ve gelir dağılımını yansıtan bir belge olarak tanımlamaktadırlar. Çalışma, bütçelerin gelirin yeniden dağıtılması ve fırsat eşitliğinin sağlanmasındaki rolünü de vurgulamaktadır.¹⁴

9 Şefika Eda Çiçek- Süleyman Dikmen, "Sosyal Bütçeleme Örneği Olarak Çocuk Dostu Bütçe", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, 12(2), 131-147.

10 Gonca Güngör Göksu, "Çocuk Dostu Şehirlerin Kurulmasında Çocuklara Duyarlı Bütçeleminin Önemi ve Rolü", *Sayıştay Dergisi*, 2018, 110, 157-171.

11 Gamze Yıldız Şeren - Osman Geyik, "Yerel Yönetimlerde Çocuk Haklarına Duyarlı Bütçeleme: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 2023 C-iasoS 2022 Özel Sayısı, 101-116. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1247376>

12 Kamil Tüğen - Ahmet Özen, "Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı", *Maliye Dergisi*, 2008, C.154.

13 Zuhul Ergen - Burcu Durak, "Bütçeleme Anlayışında Yeni Bir Yaklaşım: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2017, 9(2).

14 İsmail İşler - Gamze İşler, "Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Türkiye'de Kadının Bütçedeki Yeri", *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 2020, 7(1), 39-47. <https://doi.org/10.34232/pjess.646097>

Yılmaz, Uslu ve Biçer çalışmalarında, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyi incelemekte ve kamu kaynaklarının tahsisinde sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grupların ve kesişimsel ayrımcılığa maruz kalan kesimlerin dikkate alınmasının kritik önemini vurgulamaktadır.¹⁵

Erkan, Şentürk, Akbaş ve Paksoy, Türkiye’de ve dünyada sosyal bütçeleme bağlamında toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe yaklaşımını incelemektedirler. Çalışmada, Avrupa Birliği’nin sosyal politika çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve fırsat eşitliğini nasıl ele aldığı tartışılmaktadır. Araştırma, küresel ekonomik ve sosyal gelişmelerin Avrupa Birliği’nin sosyal politikalarını nasıl etkilediğine de dikkat çekmektedir.¹⁶

Yeşil bütçeleme veya çevreye duyarlı bütçeleme yaklaşımları literatürde yer alan tematik bütçeleme anlayışlarındanır. Yeşil bütçeleme yaklaşımı, çevreyi korumak ve doğal kaynakları yönetmek için geleneksel bütçeleme yöntemlerini kullanan bir teknik olarak tanımlanmaktadır.^{17 18} Çevreye duyarlı bütçelemelerde temel amaç doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını desteklemek ve çevresel uyumu sağlamaktır.

Literatürdeki çalışmalardan bir kısmı, yeşil bütçelemenin yerel yönetim düzeyinde, özellikle de belediyelerde uygulanabilirliğini vurgulamaktadır.^{19 20 21} Araştırmalarda yeşil bütçeleme ile geleneksel mali bütçeleme karşılaştırılmakta, yeşil bütçelemenin benzer yöntemler kullanmasına rağmen sadece ekonomik verimlilikten ziyade sürdürülebilirliğe odaklandığı belirtilmektedir. Çalışmaların temel tartışma konusu, yeşil bütçelemenin mevcut planlama araçları ve çevre yönetim sistemleri ile nasıl entegre edilebileceğidir. Yeşil bütçelemenin Türkiye’de uygulanabilirliğine dair yapılan çalışmada, metodoloji, siyasî irade ve teknik uzmanlık eksikliği gibi durumların uygulanabilirliğin önündeki zorluklar olduğu belirtilmektedir.²²

15 H. Hakan vd., “Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Tekirdağ Büyükşehir ve Urla Belediyesi Uygulamaları”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, 19(2), 15-46. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.553055>

16 Birol Erkan vd., “Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bütçeleme (Cinsiyete Duyarlı Bütçe) Yaklaşımı”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 2015, <https://doi.org/10.18092/ijeas.42573>

17 Erkan Kılıçer, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme”, *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 2016, C. 6, S. 2, s. 37-53.

18 Erkan Kılıçer, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme Sistemi: Bologna Örneği”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2017, 67, 117-139. <https://doi.org/10.26560/iuifm.331645>

19 Kılıçer, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme”, s. 37-53.

20 Kılıçer, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme Sistemi: Bologna Örneği”, 67, 117-139.

21 Erkan Kılıçer, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme Sistemi: Vaxjö Örneği”, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2017, 3(3), 269-289.

22 Abdullah Armağan, “Yeşil Bütçeleme Yaklaşımı: Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2023, 3(1), 1-22.

Literatürde sosyal bütçeleme bağlamında çocuğa, toplumsal cinsiyete ve çevreye duyarlı bütçeleme yaklaşımlarının genel olarak incelendiği görülmektedir. Bu çalışma, literatürdeki çalışmalardan farklı bir şekilde, dezavantajlı konumda olan yaşlıların ihtiyaçlarını dikkate alarak yaş dostu bütçeleme yaklaşımını konu edinmektedir.

2.BÜTÇE HAKKI VE BELEDİYELERDE BÜTÇELEME

Temsilî demokratik sistemlerde bütçe hakkı, verginin kaynağı olması gerekçesiyle vatandaşlara aittir. Bu sistemlerde bütçe hakkı, bütçenin sahibi olan vatandaşlar tarafından yasama organına (parlamento-meclis) devredilmektedir.²³ Yasama organı ise gelir toplayabilme ve harcama yapabilme yetkisini yürütme organına aktarmaktadır. Bütçe hakkını konu edinen ilk metnin 1215 yılına tarihlenen Magna Carta olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bu metnin yerel demokrasinin gelişimine ve modern mahalli idarelerin ortaya çıkmasına katkı sunduğu düşünülmektedir.²⁴

Kavramsal olarak bütçe hakkı, vergi toplama aşamasından başlayıp, yıllık harcamalara karar verme ve bütçeyi onaylama süreçlerini içermektedir.²⁵ Bütçe yetkisinin ve vergi koyma yetkisinin vatandaşlar tarafından yasama organına devredilmesi; bütçe hakkının temelde vatandaşlara ait olduğunun göstergesidir. Bununla birlikte, elde edilen vergi gelirlerinin hangi alanlarda ve önceliklerde harcanacağını tespitinin yasama organı tarafından onaylanması bütçe hakkı döngüsünün tamamlayıcı unsurlarından birisidir. Bu döngü, kamu gelir ve giderlerinin yıllık olarak yasama organı tarafından onaylanmasıyla tamamlanmaktadır.²⁶

James Madison “Federalist Metinler” isimli eserin 58 numaralı makalesinde bütçe hakkını bir güç olarak; “herhangi bir anayasanın, her türlü mağduriyetin giderilmesi maksadıyla adil ve yararlı önlemlerin hayata geçirilmesi için halkın temsilcilerini yetkilendirebileceği eksiksiz ve etkili araç” biçimde hukukî boyutuyla tanımlamaktadır.²⁷ Kısaca ve en genel anlamıyla bütçe hakkı, devletin gider ve

23 Elif Ayşe Şahin İpek, “Bütçe Hakkının Kullanılması Bakımından TBMM’nin Bütçe Sürecindeki Rolünün Değerlendirilmesi”, *Maliye ve Finans Yazıları*, 2017, 1(107), 70-107. <https://doi.org/10.33203/mfy.307174>

24 1787-1788 yıllarında Alexander Hamilton, John Jay ve James Madison tarafından yayımlanan “The Federalist Papers (Federalist Metinler)” isimli bir dizi metinde bu kavram ilk kez kullanılmaktadır. Daniel Tarschys, *The Parliament and the Budget: Enhancing Its Capacity for Oversight*, 2008, 249-268.

25 Ufuk Selen – A. Bora Tarhan, “Türkiye’de Bütçe Hakkı”, *Uşak Üniversitesi Yayınları*, 2014.

26 Emine Çalışkan - Elif Ayşe Şahin İpek, “Bütçe Hakkının Etkinliği Bakımından Türkiye ve Güney Kore Karşılaştırılması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2024, 15(41), 232-251. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.1317083>

27 James Madison, “No. 58. İçinde”, G. Carey ve J. McClellan, *The Federalist (The Gideon Edition)*, Liberty Found, 2001.

gelirlerinin belirlenmesinde vatandaşların söz sahibi olmasını ifade etmektedir.^{28 29 30}

19. yüzyılda gelişmeye başlayan mahalli idareler, modern devlet anlayışının ve yerel demokrasinin ilerlemesinde kilit role sahiptir. Mahalli idareler, merkezi yönetime kıyasla görece daha küçük alanlardaki demokrasi uygulamalarını hayata geçirmektedir. Bu uygulamalar neticesinde temsili demokrasi güçlenmekte ve ulusal ölçekteki bütçe hakkı yerel düzeyde mahalli idareler tarafından kullanılmaktadır. Bu anlamda, bütçe hususundaki tasarrufların, mahalli idarelerin karar organı olan ve hemşehriler tarafından seçilerek oluşan meclislere devredilmesi yerel demokrasiyi güçlendirmektedir.

Bu açıdan Türkiye’de vatandaşlara ait olan bütçe hakkına dair süreçler ulusal düzeyde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanan bütçe ve kesin hesap kanunları çerçevesinde, yerel düzeyde ise ilgili mahallî idare tarafından hazırlanan bütçe ve kabul edilen kesin hesaplar aracılığıyla yürütülmektedir.

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun 12. maddesi kapsamında bütçe türleri; genel bütçe, özel bütçe, düzenleyici ve denetleyici kurum bütçesi, sosyal güvenlik kurumu bütçesi ve mahallî idare bütçeleri biçiminde sınıflandırılmaktadır. Bu madde doğrultusunda yerel yönetim kuruluşları, genel yönetim kapsamında bütçelerini hazırlamaktadır.³¹ Burada bahsedilen yerel yönetim kuruluşları Anayasa’nın 127. maddesinde tanımlanan mahallî idareler, belediyeler, il özel idareleri ve köy yönetimleridir. Bu idareler, yerel ve ortak nitelikteki ihtiyaçları karşılamakla yükümlüdür.³²

2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu belediyeleri, idarî ve malî özerkliğe sahip tüzel kişilikler biçiminde tanımlamaktadır (md.3). Belediyelerin öz gelirlerindeki yetersizlik nedeniyle merkezi yönetimden gerçekleşen çeşitli aktarmalarla hizmet sunması mümkün hale gelmektedir. Bu gelirlerin temelinde ise bir önceki yıla ait vergi gelirlerinden ayrılan pay yer almaktadır (md. 14/3). Genel bütçe vergi gelirleri ve hemşehrilerden çeşitli kalemlerde öz gelir elde eden belediyeler, bütçelerini kendileri hazırlayan ve onaylayan kamu tüzel kişilikleridir. Gelirlerinin vatandaşlar tarafından karşılanması bu kurumların kapsayıcı hizmet sunma yükümlülüğünü artırmaktadır. Bu bağlamda belediyelerin, vergi veren tüm hemşehirlere bütçe hakkı kapsamında hizmet sunması beklenmektedir.

28 Aziz Konukman, “Türkiye’de Bütçe Hakkının Kullanımı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, 1(1), 23-65.

29 Recep Narter, “Anayasal Açından Bütçe Hakkı”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, 16(1-2), 35-52.

30 H. Hakan Yılmaz – Mustafa Biçer, “Parlamentonun Bütçe Hakkını Etkin Kullanımının Yeni Bütçe Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Maliye Dergisi*, 2010, 158, 201-225.

31 5018 Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2003, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5018&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

32 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası, 2709, 1982, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 61. maddesine göre; Belediyelerin stratejik planına ve performans programına uygun olarak hazırlanan bütçe, belediyenin malî yıl ve izleyen iki yıl içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterir, gelirlerin toplanmasına ve harcamaların yapılmasına izin verir. Bu bağlamda belediyelerin bütçelerine finansman ve harcama programlarının eklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Mezkûr madde kapsamında belediyeler için malî yıl tanımının devlet malî yılı ile aynı olduğu ifade edilmektedir. Belediyelerin sadece bütçe kapsamında harcama yapacağı ve harcamalardan belediye başkanı ile harcama yetkilisinin sorumlu olduğu açıklanmaktadır. Aynı Kanun'un 62. maddesinde ise bütçenin hazırlanması ve kabulüne dair süreçler detaylandırılmaktadır. Bu doğrultuda, belediye başkanı tarafından hazırlanan bütçe taslağı Eylül ayından önce encümene gönderilmektedir. Encümene gönderilen taslak bütçe Kasım ayının ilk gününden önce belediye meclisine sunulmaktadır. Meclis ise yılbaşından önce bütçeyi aynen veya değiştirerek kabul etmektedir. Bu değişiklik; gider artırıcı ve gelir azaltıcı düzenleme yapmama ilkesiyle gerçekleşmektedir. 5393 sayılı Kanun'un 65. maddesinde belediyelerde uygulanacak bütçe sisteminin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca (ÇŞİDB) çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği ifade edilmektedir.³³ Bu amaçla 2016 yılında "Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur. Yönetmeliğin bütçe çağrısı (md. 22) başlığında belediye başkanı tarafından bütçe çağrısının haziran ayının sonuna kadar birimlere yapılması gerektiği yer almaktadır. Böylece Kanun ve Yönetmelikte belirlenen sürelerin haziran ayı ve yıl sonunu kapsayan bir döneme denk geldiğini söylemek mümkündür. Bütçenin hazırlanmasıyla ilgili sorumlu idarî birim ise malî hizmetler birimi olarak tanımlanmaktadır. Bu birim diğer birimlerden gelen gider tekliflerini konsolide edip bütçe tasarısını oluşturmakla görevlendirilmiştir (md. 23-24). Yönetmelik kapsamında ayrıca, fonksiyonel sınıflandırma (md.8), finansman tipi sınıflandırma (md. 9), ekonomik sınıflandırma (md. 10), gelir bütçesi (md. 11), hesap planı (md. 45) gibi birçok bütçe ve muhasebe bileşenine ve düzenlemesine yer verilmektedir.³⁴

Temsilî demokrasilerde vatandaşlara ait olan bütçe hakkının yasama organına devredilmesi, bütçe hazırlama sorumluluğu kapsamında parlamentolar tarafından yürütülmektedir. Anayasa'da 123. madde kapsamında yerel ve merkezî hizmetlerde bütünlük sağlanması esastır. Bu çerçevede yürütme organı, yerel idarelerle yerinden yönetim prensibi kapsamında bütçe hakkına dair yetki ve sorumluluğu aktarmaktadır. Burada mutlak ve sınırsız bir aktarımdan ziyade yerel temsil gereği kolaylaştırıcı bir devirden bahsedilmektedir. Ayrıca çeşitli vesayet araçlarıyla bu süreçler merkezî idare tarafından takip edilmekte ve düzenlenebilmektedir. Yerel yönetimler her ne kadar malî özerkliğe sahip olsa da temsili demokrasilerde bütçe hakkının yasama organına ait olduğu ve yürütme tarafından çeşitli görev, yetki ve sorumluluklar

33 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf> , Erişim Tarihi: 08.01.2025

34 Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği, 2016, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21552&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> , Erişim Tarihi: 08.01.2025

çerçevesinde bölüşüldüğü değerlendirilmektedir. Yürütmedeki bu bölüşüm bütçe hakkını zedeleyici bir unsur olarak görülmemektedir. Süreçlerin takip edilmesini ve bütçenin hazırlanmasını kolaylaştırıcı bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Mahallî idarelerde bütçeyi onaylayan karar organı (belediye meclisi) üyelerinin seçimle iş başına gelmesi, yerelde bütçe hakkının hemşehriler tarafından belediye meclisine devredilmesi boyutuyla değerlendirilebilmektedir.

3.ALT TEMALARI BAĞLAMINDA YAŞ DOSTU KENT

Dünyada yaş dostu kent konseptinin gelişimi, yaşlanan ve kentlileşen nüfus ile ilişkilidir. Yaş dostu kavramına yönelik çalışmaların literatürde gelişiminin önemli bir adımı DSÖ tarafından atılmıştır. Yaş almış bireylerin istedikleri hayatı yaşamalarını desteklemeyi hedefleyen ve 2007 yılında kurulan Yaş Dostu Kentler ve Topluluklar Ağı önemli aşamalardan birisi olarak değerlendirilmektedir. Bu girişim, yaş dostu konseptine dair çeşitli paydaşları bir araya getirmeyi, farkındalık oluşturmaya ve tecrübe paylaşımını amaçlamaktadır. Bunun yanında yayımlanan çeşitli kılavuzlar aracılığıyla yaş dostu kent konsepti kavramsal açıdan desteklenmektedir.³⁵

Yaş dostu kent kavramı, yaş almış bireylerin aileleri, mahalleleri ve sivil toplum içinde aktif bir şekilde yaşlanmalarına ve topluma katılımlarının sürdürülmesine yönelik destekleyici yaklaşım sunan mekanlar biçiminde tanımlanmaktadır.³⁶ Alley, Liebig, Pynoos, Banerjee ve Choi da benzer bir şekilde, “yaşlıların aktif olarak dahil olduğu, değer gördüğü ve ihtiyaçlarını etkin bir şekilde karşılayan altyapı ve hizmetlerle desteklendiği bir yer” olarak açıklamaktadır.³⁷

DSÖ tarafından gerçekleştirilen çeşitli odak grup araştırmalarında yaş dostu kent konseptini tanımlamaya yönelik; ulaşım, barınma, kamusal alanlar ve binalar, toplumsal destek ve sağlık hizmetleri, bilgi edinme ve iletişim, sivil katılım ve istihdam, saygı ve sosyal içerme ile sosyal katılım olmak üzere sekiz farklı başlık ortaya çıkmıştır.³⁸ Bu görüşmeler neticesinde ortaya çıkan başlıklar yaş dostu kent konseptinin alt temaları (etki alanları) olarak benimsenmiştir.³⁹ Bu sekiz etki alanı, bir kentin yaş dostu konseptine uygunluğunun değerlendirilmesinde yol gösterici

35 Joost van Hoof – Hannah R. Marston, “Age-Friendly Cities and Communities: State of the Art and Future Perspectives”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2021, 18(4). <https://doi.org/10.3390/ijerph18041644>

36 Kelly G. Fitzgerald – Francis G. Caro, “An Overview of Age-Friendly Cities and Communities Around the World” *Journal of Aging & Social Policy*, 2014, 26(1-2), 1-18. <https://doi.org/10.1080/08959420.2014.860786>

37 Dawn Alley BS., vd., “Creating Elder-Friendly Communities: Preparations For An Aging Society” *Journal of Gerontological Social Work*, 2007, 49(1-2), 1-18. https://doi.org/10.1300/j083v49n01_01

38 WHO, *Global Age-friendly Cities: A Guide*, 2007, <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Global-Age-friendly-Cities-Guide.pdf>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

39 Anna P. Nieboer – Jane M. Cramm, “Age-Friendly Communities Matter for Older People’s Well-Being”, *Journal of Happiness Studies*, 2018, 19(8), 2405-2420. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9923-5>

olmaktadır.⁴⁰ Belirlenen alt temalar kentlerin fiziki ve sosyal çevresini geliştirmeye yöneliktir. Böylece yaş dostu olma isteği içinde bulunan mahalli idarelerin, bir kentin her yönüne odaklanması gerektiği değerlendirilmektedir.⁴¹

4.MEVZUAT BAĞLAMINDA YAŞ DOSTU BÜTÇELEME

Belediyelerde yaş dostu bütçe uygulanması çeşitli mevzuat hükümleri bağlamında ele alınabilmektedir. İlk olarak Anayasa'nın 10. maddesinde, “Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz” ibaresine yer verilmektedir. Bu çerçevede, yaş almış bireyler ve sayılan diğer dezavantajlı gruplara yönelik içerici uygulamaların 10. maddedeki eşitlik ilkesiyle çelişmeyeceği vurgulanmaktadır. Yine Anayasa'nın 61. maddesinde yaş almış bireylerin devlet tarafından korunacağı ifade edilmektedir. Bu hükümler yaş dostu bütçelemenin anayasal dayanağını oluşturmaktadır.⁴²

5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yaşlı dostu uygulamalar çerçevesinde bazı düzenlemelere yer vermektedir. 5393 sayılı Kanun'un 13. maddesinde hemşehrilik hukuku düzenlemektedir. Bu doğrultuda herkesin yaşadığı yerin hemşehrisi olduğu kabul edilmekte ve hemşehrilik hukukuna vurgu yapılarak belediye yardımlarından yararlanma hakkının bulunduğu ifade edilmektedir. Belediyelerin görev ve sorumluluklarını açıklayan 14. maddede görev ve sorumluluklar sıralandıktan sonra hizmet sunumunda yaşlı ve düşkünlere yönelik olarak bu kişilerin durumlarına uygun yöntemlerin benimseneceği yer almaktadır. Mezkûr Kanun'un 77. maddesinde yer alan hizmetlere gönüllü katılımı yaşlılara yönelik sunulacak hizmetlerde dayanışma ve katılımın sağlanması vurgulanmaktadır.⁴³ 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7/v fıkrasında yaşlılara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütülmesi, geliştirilmesi ve tesis kurulması yer almaktadır. Büyükşehir ilçe belediyelerinin görevlerinin sayıldığı kanunda, yaşlılar ve diğer dezavantajlı gruplar için sosyal ve kültürel hizmetler sunma görevi aynı zamanda büyükşehir ilçe belediyelerine verilmiştir.⁴⁴

Buradaki hükümlerden anlaşılabacağı üzere, Anayasa'da ve belediye mevzuatında yaş almış bireyler özellikle bahsedilen dezavantajlı grup konumundadır. Benzer

40 Joost Van Hoof, vd., “Ten Questions Concerning age-friendly Cities and Communities and The Built Environment” *Building and Environment*, 2021, 199, 107922. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2021.107922>

41 WHO, *Global Age-friendly Cities: A Guide*, 2007, <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Global-Age-friendly-Cities-Guide.pdf>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

42 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası, 2709, 1982, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 08.01.2025

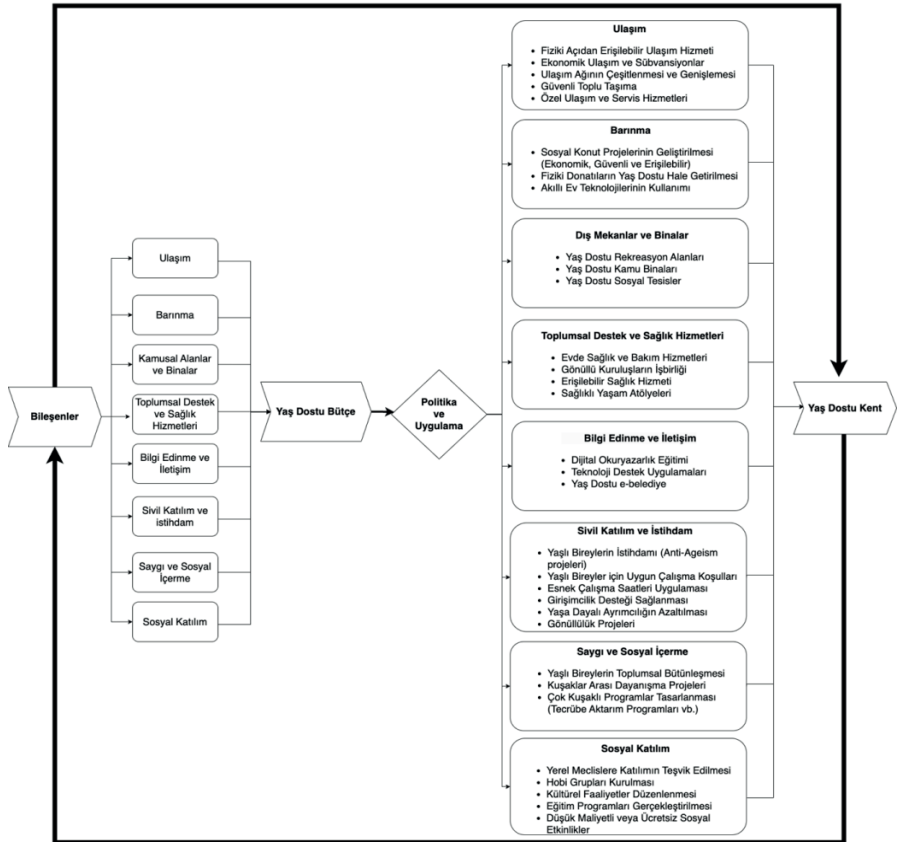
43 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

44 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004, <https://www.mevzuat.gov.tr/MezvuatMetin/1.5.5216.pdf>, Erişim Tarihi: 08.01.2025

maddelerde yer alan çocuk veya engelli bireylere yönelik bütçeleme uygulamaları mevzuat destekli olduğu gibi yaş dostu bütçeleme uygulamalarının da mevzuat karşılığı mevcuttur.

5.YAŞ DOSTU KENT BİLEŞENLERİ PERSPEKTİFİNDEN YAŞ DOSTU BÜTÇELEME DÖNGÜSÜ

Yaş dostu kent konsepti, çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Bu bileşenler literatürde alt tema olarak adlandırılmaktadır. Alt tema biçiminde başlık hale getirilen anahtar kavramlardan yola çıkarak, bütçeleme süreçlerinin şekillendirilebileceği ve sonraki aşamada politika ile uygulamaların döngüyü yeniden besleyebileceği Şekil 1’de yer almaktadır.



Şekil 1. Yaş Dostu Bütçeleme ve Alt Bileşen Döngüsü (Kaynak: Yazarlar Tarafından Oluşturulmuştur).

Şekil 1’de görüleceği üzere sekiz alt temadan yaş dostu bütçe hazırlanmasıyla birlikte çeşitli politika ve uygulamalar geliştirilmesi aşamasına geçilmektedir. Bu noktada her temayı destekleyecek uygulamalara ve politikalara yer verilmektedir. Ardından döngü bileşenlerden başlayıp tekrarlamaktadır. Yıllara sair olarak döngünün sürdürülmesiyle; bileşenler, politikalar ve uygulamalar çeşitlendirebilecektir.

5.1. Ulaşım

Yaş dostu kent konseptinin bileşenlerinden yaş dostu ulaşım bileşenine yönelik politika geliştirecek belediyeler, yaş almış bireylerin kendi yaşadıkları mahalle içinde veya yaşadıkları yerden kentin herhangi bir noktasına kolaylıkla ulaşabilmesi maksadıyla altyapı hizmetlerine kaynak ayırabileceği gibi çeşitli yardımcı hizmetler sunabilecektir. Bu politikanın geliştirilmesi için fizikî yapının iyileştirilmesi ve temel erişilebilir ulaşım ağının kurulması önemlidir. Bu bağlamda önemli bir faktör ise yaş almış bireylerin yoğunlukla yaşadıkları alanlara yönelik hizmet gerekliliklerinin tespit edilmesi olacaktır. Bu bölgeler tespit edildikten sonra uygun yöntemlerle hizmet sıklaştırması veya fizikî altyapının yaş almış bireylere yönelik güncellenmesi faaliyetleri yaş dostu ulaşım teması kapsamında değerlendirilecektir.

Fizikî açıdan erişilebilir bir ulaşım ağı için yaş almış bireylere uygun ergonomik şartların sağlandığı rampa veya araçların temin ve tadil edilmesi gerekmektedir. Hemşehrilerin geneline sunulan bu hizmetin yanı sıra doğrudan yaş almış bireylere yönelik hizmet sunacak servis hizmetlerine bütçelemede kaynak ayrılması mümkündür. Buradaki servis hizmetleri yaş almış bireylerin hastane ihtiyaçlarının kullanılmasına yönelik hasta nakil hizmetlerini de kapsayacaktır.

Günümüzde teknolojik gelişmeler neticesinde toplu taşıma vasıtalarının dijital takip edilebilirliği çeşitli akıllı kent uygulamalarıyla desteklenir durumdadır. Yaş dostu ulaşımı teşvik etmek isteyecek belediyelerin bu akıllı kent uygulamalarının kullanımına yönelik olarak eğitici faaliyetlerde bulunmaları ve bununla ilgili bütçelerinden kaynak aktarımı gerçekleştirip çeşitli faaliyetler planlamaları, mevcut ulaşım ağında fizikî bir iyileştirmeye ihtiyaç duymadan yaş almış bireylerin ulaşım ağına erişmesini arttıracaktır.

Yaş almış bireylerin ulaşımından beklenti ve ihtiyaçlarının tespit edilebilmesi için bütçe hazırlık süreçlerinde çeşitli alan araştırmaları yapılarak ihtiyaçların analiz edilmesi, katılımcılık açısından önemlidir. Buradaki mekanizmanın düzenli hale getirilmesi gerekmektedir. Yaş almış bireylerin sürekli olarak ulaşım hakkındaki görüşlerini ve beklentilerini iletebileceği iletişim araçlarının geliştirilmesi yaş dostu ulaşım temasını destekleyecektir. Belediyelerin bütçe hazırlık safhasında bununla ilgili fizikî veya dijital altyapıyı kurmaya yönelik kaynak ayırması gerekmektedir.

Son olarak yaş almış bireylerin ulaşımının yalnızca kamu sektöründe değil özel sektör aracılığıyla desteklenmesi önemlidir. Belediyelerin toplu taşıma ağının yaygınlaştırılmasının uygun olmadığı noktalarda, yaş almış bireylere yönelik çeşitli destekler sunularak ticari taksi gibi özel ulaşım vasıtalarının yaygınlaştırılması

ve özel ücret tarifeleriyle yaş almış bireylerin desteklenmesi ulaşım alt temasını destekleyecektir.

5.2. Barınma

Yaş dostu bütçelemenin belediyeler boyutunda barınma ilişkisi, yaş almış bireylerin gündelik ihtiyaçlarına uygun, ekonomik ve erişilebilir konut hizmeti sunulmasını kapsamaktadır. Bu çerçevede belediyelerin sunacağı çeşitli hizmet kalemleri mevcuttur. Burada yaş almış bireylerin giderlerini azaltmak ve uygun yaşam ortamı sağlamak yaklaşımı esas alınmaktadır. Belediyeler sosyal konut üretimi, bunların satış veya kiralanması yoluyla yaş dostu bütçelerde pay ayrılmasını sağlayabilecektir. Yaş dostu bütçelemede, bireylerin ekonomik açıdan konuta erişilebilirliğinin temin edilmesi önemlidir. Bunlar haricinde uygun fiziksel aktivitelerinin sağlanması, güvenli ve konforlu bir yaşam sürdürülebilmesi için bu konutların iç tasarım ve dış çevreleri içinde uygun altyapılar kullanılarak aktif yaşlanmanın desteklenmesi mümkündür. Yaş almış bireylere yönelik sunulacak sosyal konut projeleriyle, sosyal açıdan benzer durumda olan bireylerin etkileşimde bulunması sosyal yaşama katılımlarını teşvik edecektir. Akıllı ev teknolojileri kullanılarak yaş almış ve yalnız yaşayan bireylerin güvenli bir ortamda yaşaması temin edilebilecektir. Bu destekleyici faaliyetler yaş dostu bütçenin çeşitli gider kalemlerinde gösterilebilecektir.

5.3. Kamusal Alanlar ve Binalar

Kamusal alanlar ve binalar için yaş dostu bütçeleminin önemi, yaşlı yetişkinlerin sağlığını, hareketliliğini ve sosyal katılımını destekleyen ortamlar oluşturma ihtiyacıyla doğrudan ilgilidir. Nüfus yaşlandıkça, kamusal alanların tasarımı ve bakımı, aktif yaşlanmayı teşvik etmek ve yaşlıların yaşam kalitesini artırmak için önemli hale gelmektedir.

Araştırmalar, yaş dostu ortamların yaşlı yetişkinlerin fiziksel ve zihinsel refahına önemli ölçüde katkıda bulunduğunu göstermektedir. Örneğin, yaş dostu bir çevrenin yaşlı yetişkinler arasında algılanan sağlık ile pozitif ilişkili olduğu ve dış mekanların sağlığı geliştirmedeki kritik rolü vurgulanmaktadır.⁴⁵ Benzer şekilde Levasseur, Dubois, Genereux, Naud, Trottier, Menec, Roy, Gabaude, Couturier ve Raina, erişilebilir umumi tuvaletlerin ve aktif ulaşım altyapılarının (bisiklet veya yürümek gibi insan gücüyle sağlanan ulaşım) sosyal katılım için hayati önem taşıdığını, bunun da yaşlı yetişkinlerin toplumlarıyla etkileşime geçmeleri için gerekli olduğunu vurgulamaktadırlar.⁴⁶

45 Jennifer Y. M. Tang, vd., “The Contribution of Sense of Community to the Association Between Age-Friendly Built Environment and Health in a High-Density City: A Cross-Sectional Study of Middle-Aged and Older Adults in Hong Kong”, *Journal of Applied Gerontology*, 2021, 40(12), 1687-1696. <https://doi.org/10.1177/0733464821991298>

46 Mélanie Levasseur, vd., “Key Age-Friendly Components of Municipalities that Foster Social Participation of Aging Canadians: Results from the Canadian Longitudinal Study on Aging”, *Journal of Urban Health*, 2023, 100(5), 1032-1042. <https://doi.org/10.1007/s11524-023-00762-7>

Kamusal alanların tasarımı, yaş almış bireylerin fiziksel aktivite düzeylerini doğrudan etkileyebilmektedir. Örneğin, yaş dostu rekreasyon alanları fiziksel aktiviteyi teşvik ederek genel nüfus sağlığını olumlu etkileyebilir. Park ve yürüyüş yolu gibi yeşil alanlar ile egzersiz tesislerinin varlığı; yaş almış bireylerin sağlık ve fonksiyonel kapasitenin korunmasına veya geliştirilmesine imkân sağlamaktadır.⁴⁷ Bu tür alan ve mekanların yapılmasına yönelik ayrılan finansman, yaş dostu bütçeleme yaklaşımının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, kamusal alanlar ve binalar için yaş dostu bütçelemenin önemi, daha iyi sağlık sonuçları, artan sosyal katılım ve toplum katılımı yoluyla yaşlı yetişkinlerin yaşam kalitesini artırma potansiyellerinde yatmaktadır. Belediyeler bu unsurlara öncelik vererek sadece aktif yaşlanmayı destekleyen değil, aynı zamanda yaşlı sakinleri arasında aidiyet ve esenlik duygusunu teşvik eden ortamlar yaratabilecektir.

5.4. Toplumsal Destek ve Sağlık Hizmetleri

Yaş dostu bütçeleme, yaşlı yetişkinlerin ihtiyaç duyulan sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini engelleyebilecek malî engellerin ele alınmasına yardımcı olmaktadır. Düşük sosyoekonomik durumdan kaynaklı yaş alan bireylerin bakıma daha az erişim sağlayacağı ve sağlık durumlarının kötüleşebileceği değerlendirilmektedir.⁴⁸ Belediyeler, yeterli finansman ayırarak hizmetlerin sosyoekonomik yelpazedeki yaşlı yetişkinler için uygun fiyatlı ve erişilebilir olmasını sağlayabilmektedir.

Sosyal programlar ve faaliyetler için kaynak ayrılması, yaşlı yetişkinler arasında sosyal izolasyonla mücadele için önemlidir. Sosyal bağlılığın yaşamın ilerleyen dönemlerinde genel refah ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.⁴⁹ Yaş dostu bütçeleme; belediye tesislerini, gönüllü programlarını ve sosyal katılımı teşvik eden diğer girişimleri finansal açıdan destekleyecektir.

Sonuç olarak, yaş dostu bütçeleme toplumsal destek ve sağlık hizmetlerine yönelik etkin finansman oluşturarak, yaşlı yetişkinlerin saygınlık, bağımsızlık ve yüksek yaşam kalitesi ile yaşlanmalarını sağlayan topluluklar oluşturmaya katkı sunacaktır.

5.5. Bilgi Edinme ve İletişim

Yaş dostu bütçeleme, yaş almış bireylerin içinde bulundukları toplumla etkileşim sağlamak için kritik öneme sahip olan iletişim kanallarını ve bilgi

47 Eunju Hwang, vd., “The Impacts of the Neighborhood Built Environment on Social Capital for Middle-Aged and Elderly Koreans”, *Sustainability*, 2021, 13(2), 756. <https://doi.org/10.3390/su13020756>

48 Darcy Jones McMaughan, vd., “Socioeconomic Status and Access to Healthcare: Interrelated Drivers for Healthy Aging”, *Frontiers in Public Health*, 2020, 8, 231. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.00231>

49 Charles A. Emlet - Joane T. Moceri, “The Importance of Social Connectedness in Building Age-Friendly Communities” *Journal of Aging Research*, 2012, 1-9. <https://doi.org/10.1155/2012/173247>

dağıtımını geliştirmeyi destekleyebilecektir. Yaş almış bireylere sağlanan bilgilerin okunabilirliği ve erişilebilirliği önemlidir. Daha büyük yazı tipi boyutları kullanmak ve sunulan bilgilerde basit ve sade bir anlatımı benimsemek önemlidir.⁵⁰ Bu sayede yaşın ilerlemesi ile ortaya çıkabilecek görme ve işitme kaybı gibi durumların olumsuz etkileri ortadan kalkabilecektir.

Yaş dostu bütçelemelerde dikkate alınabilecek bilgi ve iletişimle ilgili unsurlar, yaş almış bireylerin yaşam kalitesini artırmak için önemlidir. Yaş dostu bütçeleme, kapsayıcı, erişilebilir ve yaşlı nüfusun kendine özgü ihtiyaçlarına göre uyarlanmış iletişim stratejilerinin geliştirilmesini sağlayacaktır.

Teknolojinin iletişim stratejilerine dahil edilmesi, yaş dostu bütçelemenin bir diğer kritik yönüdür. İyi planlanmış sesli-görüntülü iletişim hizmetlerinin yaş almış bireyler arasındaki sosyal izolasyonu önemli ölçüde azaltabileceği, sosyal içermeyi ve bağımsız yaşamı teşvik edebileceği vurgulanmaktadır.⁵¹ Bu durum, yaş almış bireylerin teknolojiyi etkin bir şekilde kullanma konusunda eğitilmesi için bütçede kaynak ayrılması gerektiğini, böylece ihtiyaç duyulan bilgilere erişebileceklerini ve topluluklarıyla bağlantılarını sürdürebileceklerini göstermektedir. Ek olarak, bütçe içerisinde yaş almış bireyler arasında dijital okuryazarlığı ve analitik düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan eğitim programlarına kaynak ayrılmalı ve böylece bilgiyi daha etkili bir şekilde kullanmaları desteklenmelidir. Bu sayede yaş almış bireylerin yanlış bilgiye karşı direnci artmış olabilecektir.

5.6. Sivil Katılım ve İstihdam

Yaş dostu kentlerin temel bileşenlerinden biri olan sivil katılım ve istihdam, yaş almış bireylerin kent yaşamına aktif bir şekilde dahil olmalarını ve üretken bir yaşam sürdürmelerini destekleyen politikaları ve uygulamaları içermektedir. Bu bağlamda, yaş dostu bütçeleme süreçlerinde, yerel yönetimlerin yaş almış bireylerin topluma katkı sağlayabilecekleri istihdam fırsatları yaratması ve sivil katılım mekanizmalarına erişimlerini kolaylaştırması büyük önem taşımaktadır. Yaş almış bireylerin deneyim ve bilgilerini toplumsal faydaya dönüştürebilmeleri, yalnızca ekonomik katkı açısından değil, aynı zamanda sosyal bütünleşme ve aktif yaşlanma süreçlerine katılımlarını artırma açısından da değerlidir.

Yaş dostu kentlerde belediyeler, yaş almış bireylerin istihdamını artırmak için çeşitli teşvikler ve programlar geliştirmeli ve böylece işgücü piyasasında yaşa dayalı ayrımcılığı (ageism) azaltmayı amaçlamalıdır. Bu doğrultuda, yaş almış bireylerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, esnek çalışma saatlerinin sunulması ve yaş almış bireylere yönelik girişimcilik desteklerinin hayata geçirilmesi yaş

50 Lorna Dyal, vd., “Engagement And Recruitment of Māori and Non-Māori People of Advanced Age to LiLACS NZ”, *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 2013, 37(2), 124-131. <https://doi.org/10.1111/1753-6405.12029>

51 Anne Marie Lunde Husebø - Marianne Storm, “Virtual Visits in Home Health Care for Older Adults”, *The Scientific World Journal*, 2014, (1), 689873. <https://doi.org/10.1155/2014/689873>

dostu bir kent yapısının inşasında kritik rol oynamaktadır. Diğer yandan, yaş almış bireylerin sivil toplum örgütlerinde ve gönüllü projelerde aktif rol alması, topluma katkı sağlama motivasyonlarını artırmakta ve onların toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Buradan hareketle belediyelerin ve sivil toplum örgütlerinin yaş almış bireylere yönelik çalışmalarına bütçelerinden destekleyici pay ayırması yerinde olacaktır.

5.7. Saygı ve Sosyal İçerme

Yaş dostu kentlerin bir diğer önemli bileşeni olan saygı ve sosyal içerme, yaş almış bireylerin toplumsal yaşamda saygın bir yer edinmeleri ve ayrımcılıktan uzak bir şekilde toplumun tüm kesimleriyle etkileşim kurabilmelerini destekleyebilecektir. Yaş almış bireylerin toplumsal hayattan dışlanması, yalnızlık ve izolasyon gibi olumsuz sonuçlara yol açabilmekte, bu da bireylerin ruh sağlığı ve genel yaşam kalitesi üzerinde derin etkiler bırakabilmektedir. Bu bağlamda, yaş dostu bütçeleme süreçlerinde, yaşlılara yönelik sosyal içerme hedefine dayalı sosyal politikalar üretilmeli ve bu doğrultudaki programlara ve projelere kaynak ayrılmalıdır.

Sosyal içerme politikaları, yaş almış bireylerin toplumsal hayata aktif katılımını teşvik eden sosyal etkinlikler, kültürel faaliyetler ve çok kuşaklı programlarla desteklenmelidir. Bu tür faaliyetler, kuşaklar arası dayanışmayı güçlendirirken, yaş almış bireylerin kendilerini toplumla daha bütünleşmiş hissetmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda, yerel yönetimlerin yaş almış bireylere yönelik sosyal içerme politikalarını, toplumsal cinsiyet, etnik köken, engellilik gibi çoklu ayrımcılık risklerini de göz önünde bulundurarak geliştirmesi gerekmektedir. Yaş almış bireylerin toplum içinde saygın bir yer edinmeleri, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma ve bütünleşme açısından da önemli bir kazanım sağlayabilecektir.

5.8. Sosyal Katılım

Sosyal katılım, yaş almış bireylerin kentsel yaşamın her alanında yer almalarını ve toplumsal ilişkilerini güçlendirmelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, yaş dostu kentlerde sosyal katılımın teşvik edilmesi, bireylerin yalnızca sosyal etkileşimlerini artırmakla kalmamakta ve aynı zamanda toplumsal dayanışma ile sosyal uyumu da pekiştirmektedir. Yaş almış bireylerin sosyal ağlar oluşturmaları ve bu ağlar aracılığıyla toplumsal etkinliklere katılım sağlaması, yaşlıların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerinde olumlu etkiler yaratır. Sosyal katılımı destekleyen politikalar, yerel yönetimlerin yaş dostu bütçeleme süreçlerinde dikkate alması gereken önemli bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Yaş dostu kentlerin sosyal katılım bileşeni, yaş almış bireylerin hobi gruplarına, sanat etkinliklerine, eğitim programlarına ve diğer topluluk aktivitelerine katılımını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, yerel yönetimler, yaş almış bireylerin bu tür faaliyetlere katılımını artırmak amacıyla ulaşım ve mekânsal düzenlemeler yapmalıdır. Ayrıca sosyal etkinlikler için gerekli altyapıyı sağlamalıdır.

Özellikle düşük gelirli yaş almış bireyler için ücretsiz veya düşük maliyetli sosyal etkinliklerin düzenlenmesi, sosyal katılımı yaygınlaştıran etkili araçlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda, bu faaliyetlerin farklı kuşakların bir araya gelebileceği, toplumsal bağları kuvvetlendiren nitelikte olması da yaş almış bireylerin sosyal katılımının önündeki engellerin kaldırılmasına katkı sağlayacaktır.

SONUÇ

Yaş almış bireyler, küresel ölçekte kritik bir konudur. Bu bireylerin değişen ihtiyaçlarının karşılanması için sosyal politikaların ve hizmetlerin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Kentleşme hızlandıkça, yaş almış bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan sürdürülebilir ve kapsayıcı kentsel politikalar giderek daha önemli hale gelmektedir. Yaş dostu kent konsepti, aktif yaşlanmanın teşvik edilmesi ve yaş almış bireylerin yaşam kalitesinin artırılması için geliştirilmektedir. Bu tür kentler erişilebilir, kapsayıcı ve yaşlı yetişkinlerin; fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmalıdır. Böylece yaş almış bireylerin toplum hayatına aktif katılımları sağlanmalıdır.

Temsili demokrasilerde vatandaşlara ait olan bütçe hakkı yasama organına devredilmektedir. Tüm vatandaşlara ait olan bu hakkı kullanma yetkisi yürütme organı tarafından sürdürülmektedir. Bu hak, belediyeler açısından mahallî ve ortak ihtiyaçları karşılamak üzere yerel halk tarafından seçilen belediye meclisine aittir. Yine hemşehriler tarafından seçilerek işbaşına gelen belediye başkanları, bütçeyi hazırlamak ve harcamaları yönlendirmekle sorumludur. Yerel düzeyde bütçe hakkını devreden hemşehriler içinde yaş almış bireyler de bulunmaktadır. Nüfus istatistikleri ve gelecek projeksiyonları yaş almış bireylerin kentsel alanlardaki miktarının her geçen gün arttığını göstermektedir. Bu çerçevede yaş almış bireylerin bütçe üzerindeki haklarının da artış gösterdiğini söylemek mümkündür. Demografik olarak nüfusun yaşlanması ve hak bilincinin gelişmesiyle belediyelerin yaşlılara yönelik hassas politikalar geliştirmesi önemli bir trend haline gelmektedir.

Yaş dostu bütçeleme kavramı, belediyelerde yaş dostu politikaların uygulanması için temel gerekliliklerdendir. Bütçe süreçlerinde yaş almış bireylerin ihtiyaçlarına öncelik verilmesini ve böylece yaş dostu kent girişimlerinin desteklenmesini içermektedir. Belediyeler, sosyal hizmetlere kaynak ayırarak ve bakıma erişimi artırarak, yaş almış nüfus grubunun ihtiyaçlarını doğrudan karşılayabilmektedir. Bu yaklaşım sadece hizmet sunumunu iyileştirmekle kalmamakta aynı zamanda toplumlarda sosyal sürdürülebilirliğe ve kapsayıcılığa da katkıda bulunmaktadır.

Literatür incelendiğinde çocuk dostu, toplumsal cinsiyete duyarlı veya yeşil bütçeleme gibi çeşitli sosyal ve tematik bütçeleme yaklaşımlarının geliştirildiği görülmektedir. Her bir yaklaşım, kaynakların hedefe yönelik tahsisi yoluyla belirli sosyal grupların veya temaların ön plana çıkartılarak hassasiyetlerin dikkate alınmasına odaklanmaktadır. Benzer şekilde, belediyelerde yaş dostu bütçeleme, ilgili hizmetlere ve altyapıya fon ayırarak yaş almış hemşehrilerin özel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır.

Belediyeler, yaş dostu bütçelemeyi mevcut hukukî düzenlemeler çerçevesinde uygulayabilmektedir. Mevzuat, yaş almış bireylerin ihtiyaçlarının önceliklendirilmesi için belediyelere dayanak sağlamaktadır. Belediyeler, mevzuat temelinden yararlanarak yaş dostu bütçeleme uygulamalarının daha geniş sosyal ve politik hedeflerle uyumlu olmasını sağlayabilecektir.

Çalışmanın bulguları, ulaşım, barınma, kamusal alanlar ve binalar, toplumsal destek ve sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere kentsel yaşamın çeşitli yönlerinin ele alınmasında yaş dostu bütçelemenin önemini ortaya koymaktadır. Bu bileşenlerin her biri, yaş almış bireylerin yaşam kalitesini artırmada kritik bir rol oynamakta ve aktif yaşlanmayı desteklemek için bu alanlarda hedeflenen yatırımlara duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Yaş dostu kent konsepti çerçevesinde ilerlemek isteyen belediyeler için rehber niteliği taşıyan yaş dostu kent bileşenleri, aynı zamanda uygulamaya dönük neler yapılması gerektiğine dair ipuçları da içermektedir. Yaş dostu kent bileşenlerine yönelik hayata geçirilmesi arzu edilen politika ve uygulamaların finansal altyapısının hazırlanması bütçeleme ile mümkün olabilmektedir. Belirlenen hedefe yönelik hazırlanan bütçeler neticesinde malî açıdan desteklenecek olan faaliyetlerin bir sonucu olarak yaş dostu kent konsepti olgunlaşacaktır. Bunun sürdürülebilir olması için her bütçeleme sürecinde yeniden yaş dostu kent bileşenleri bağlamı içinde politikaların belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Alley, Dawn- Phoebe Liebig- Jon Pynoos- Tridib Banerjee- In Hee Choi, “Creating Elder-Friendly Communities: Preparations for an Aging Society”, *Journal of Gerontological Social Work*, C. 49, S. 1-2, doi:10.1300/j083v49n01_01.

Armağan, Abdullah, “Yeşil Bütçeleme Yaklaşımı: Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, C. 3, S. 1.

Belediye Kanunu, 5393 (2005), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 25531, C. 5216 (2004), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>.

Çalışkan, Emine- Elif Ayşe Şahin İpek, “Bütçe Hakkının Etkinliği Bakımından Türkiye ve Güney Kore Karşılaştırılması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C. 15, S. 41, doi:10.21076/vizyoner.1317083.

Çiçek, Şefika Eda- Süleyman Dikmen, “Sosyal Bütçeleme Örneği Olarak Çocuk Dostu Bütçe”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 2.

Dyall, Lorna - Mere Kepa - Karen Hayman - Ruth Teh - Simon Moyes - Joanna B. Broad - Ngaire Kerse, “Engagement and recruitment of Māori and non-Māori people of advanced age to LiLACS NZ”, *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, C. 37, S. 2, doi:10.1111/1753-6405.12029.

Emlet, Charles A.- Joane T. Mocerı, “The Importance of Social Connectedness in Building Age-Friendly Communities”, *Journal of Aging Research*, C. 2012, doi:10.1155/2012/173247.

Ergen, Zuhâl- Burcu Durak, “Bütçeleme Anlayışında Yeni Bir Yaklaşım: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2.

Erkan, Birol- Mehmet Şentürk, Yusuf Akbaş, Sadettin Paksoy, “Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bütçeleme (Cinsiyete Duyarlı Bütçe) Yaklaşımı”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, S. 9, doi:10.18092/ijeas.42573.

Fitzgerald, Kelly G.- Francis G. Caro, “An Overview of Age-Friendly Cities and Communities Around the World”, *Journal of Aging & Social Policy*, C. 26, S. 1-2, doi:10.1080/08959420.2014.860786.

Güngör Göksu, Gonca, “Çocuk Dostu Şehirlerin Kurulmasında Çocuklara Duyarlı Bütçelemenin Önemi ve Rolü”, *Sayıştay Dergisi*, S. 110.

Husebø, Anne Marie Lunde- Marianne Storm, “Virtual Visits in Home Health Care for Older Adults”, The Scientific World Journal, C. 2014, S. 1, doi:10.1155/2014/689873.

Hwang, Eunju- Nancy Brossoie- Jin Wook Jeong- Kimin Song, “The Impacts of the Neighborhood Built Environment on Social Capital for Middle-Aged and Elderly Koreans”, Sustainability, C. 13, S. 2, doi:10.3390/su13020756.

İşler, İsmail- Gamze İşler, “Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Türkiye’de Kadının Bütçedeki Yeri”, Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies, C. 7, S. 1, doi:10.34232/pjess.646097.

Kamu Harcamalarını İzleme Platformu, “6 Şubat Depremi Öncesi ve Sonrası Büyükşehir Belediyelerinin Afete Yönelik Bütçeleri”, 2024, <https://www.kahip.org/wp-content/uploads/2024/08/Buyuksehir-Belediyelerinin-Afete-Yonelik-Butceleri.pdf>.

Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 5018 (2003), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5018&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

Kılıçer, Erkan, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme Sistemi: Bologna Örneği”, İktisat Fakültesi Mecmuası, C. 67, doi:10.26560/iuifm.331645.

Kılıçer, Erkan, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme Sistemi: Vaxjö Örneği”, Maliye Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 3.

Kılıçer, Erkan, “Çevreye Duyarlı Bütçeleme”, Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges), C. 6, S. 2.

Konukman, Aziz, “Türkiye’de Bütçe Hakkının Kullanımı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, C. 1, S. 1.

Levasseur, Mélanie- Marie-France Dubois- Mélissa Génereux- Daniel Naud- Lise Trottier- Verena Menec- Mathieu Roy- Catherine Gabaude- Yves Couturier- Parminder Raina- “Key Age-Friendly Components of Municipalities That Foster Social Participation of Aging Canadians: Results from the Canadian Longitudinal Study on Aging”, Journal of Urban Health, C. 100, S. 5, doi:10.1007/s11524-023-00762-7.

Madison, James, “No. 58”, The Federalist, thk. George Carey, James McClellan, The Gideon Edition., Indiana: Liberty Found, 2001.

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği, 29724 (2016), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21552&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.

Mcmaughan, Darcy Jones- Oluyomi Oloruntoba- Matthew Lee Smith, “Socioeconomic Status and Access to Healthcare: Interrelated Drivers for Healthy Aging”, Frontiers in Public Health, C. 8, doi:10.3389/fpubh.2020.00231.

Narter, Recep, “Anayasal Açıdan Bütçe Hakkı”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVI, S. 1-2.

Nieboer, Anna P.- Jane M. Cramm, “Age-Friendly Communities Matter for Older People’s Well-Being”, Journal of Happiness Studies, C. 19, S. 8, doi:10.1007/s10902-017-9923-5.

OECD, Ageing in Cities, 2015.

Selen, Ufuk- A. Bora Tarhan, Türkiye’de Bütçe Hakkı, Uşak, Uşak Üniversitesi Yayınları, 2014.

Şahin, İpek Elif Ayşe, “Bütçe Hakkının Kullanılması Bakımından TBMM’nin Bütçe Sürecindeki Rolünün Değerlendirilmesi”, Maliye ve Finans Yazıları, C. 1, S. 107, doi:10.33203/mfy.307174.

Şeren Yıldız, Gamze - Osman Geyik, “Yerel Yönetimlerde Çocuk Haklarına Duyarlı Bütçeleme: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, S. C-iasoS 2022 Özel Sayısı, doi:10.18092/ulikidince.1247376.

Tang, Jennifer Y. M.- Cheryl H. K. Chui- Vivian W. Q- Lou, Rebecca- L. H. Chiu- Robin Kwok- Michael Tse- Angela Y. M.- Leung, Pui-Hing Chau - Terry Y. S. Lum, “The Contribution of Sense of Community to the Association Between Age-Friendly Built Environment and Health in a High-Density City: A Cross-Sectional Study of Middle-Aged and Older Adults in Hong Kong”, Journal of Applied Gerontology, C. 40, S. 12, doi:10.1177/0733464821991298.

Tarschys, Daniel, “The Parliament and the Budget: Enhancing Its Capacity for Oversight”, Bütçe Sürecinde Parlamentonun Değişen Rolü, Afyonkarahisar, 2008, ss. 249-68.

Tüğen, Kâmil - Ahmet Özen, “Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı”, Maliye Dergisi, S. 154.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 (1982), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

United Nations, “World Population Prospects 2024: Summary of Results”, 2024, https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2024_wpp_2024_advance_unedited_0.pdf.

Van Hoof, Joost- Hannah R. Marston, “Age-Friendly Cities and Communities: State of the Art and Future Perspectives”, International Journal of Environmental Research and Public Health, C. 18, S. 4, doi:10.3390/ijerph18041644.

Van Hoof, Joost- H.R. Marston- J.K. Kazak- T. Buffel, “Ten Questions Concerning age-friendly Cities and Communities and The Built Environment”, Building and Environment, C. 199, doi:10.1016/j.buildenv.2021.107922.

WHO, “Ageing and Health”, 2024, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>.

WHO, “Global Age-friendly Cities: A Guide”, World Health Organization, 2007, <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Global-Age-friendly-Cities-Guide.pdf>.

Yılmaz, H. Hakan- İtibar Aydemir Uslu- Mustafa Biçer, “Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Tekirdağ Büyükşehir ve Urla Belediyesi Uygulamaları”, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 19, S. 2, doi:10.18026/cbayarsos.553055.

Yılmaz, H. Hakan- Mustafa Biçer, “Parlamentonun Bütçe Hakkını Etkin Kullanımının Yeni Bütçe Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Maliye Dergisi, S. 158.